OIKEUSMINISTERIÖ

Lainsäädäntöjohtaja Tuula Majuri

LAUSUNTO

6.9.2017

Puolustusvaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS LAEIKSI VALTION VIRKAMIESLAIN 7 JA 8 c §:N JA TURVALLISUUSSELVITYSLAIN MUUTTAMISESTA SEKÄ ERÄIKSI NIIHIN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 70/2017 VP)

Esityksessä ehdotetaan ajantasaistettavaksi ja laajennettavaksi valtion virkamieslain luetteloa niistä valtionhallinnon viroista, joissa edellytetään Suomen kansalaisuutta, sekä säädettäväksi nimenomaisesti siitä, että nimitysharkinnassa on varmistuttava virkaan valittavan henkilön nuhteettomuudesta ja siitä, ettei henkilöllä ole asianmukaisen viranhoidon vaarantavia sidonnaisuuksia. Turvallisuusselvityslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että henkilön ulkomaansidonnaisuuksia voidaan selvittää nykyistä laajemmin ja tehokkaammin. Säännösehdotukset mahdollistaisivat myös henkilön ulkomaansidonnaisuuksissa tapahtuneiden muutosten seurannan.

Turvallisuusselvityslaki (726/2014) kuuluu oikeusministeriön toimialaan. Nyt käsillä oleva lakiehdotus sen muuttamisesta on valmisteltu oikeusministeriön toimeksiannosta osana hallituksen esitystä. Lakiehdotuksen on valmistellut *Anna-Riitta Wallin*, joka omassa kirjallisessa lausunnossaan esittelee lakiehdotuksen sisällön. Omassa lausunnossani keskityn esitykseen sisältyvään valtion virkamieslain muutokseen.

Valtion virkamieslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 7 § sisältää uudistetun luettelon niistä viroista tai virkasuhteista, joihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Perustuslain 125 §:n 1 momentin mukaan lailla voidaan säätää, että määrättyihin julkisiin virkoihin tai tehtäviin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Perustuslain esitöiden mukaan kansalaisuusvaatimuksia tulisi asettaa vain rajoitetusti ja perustellusta syystä (HE 1/1998 vp, s. 180/I). Kansalaisuusvaatimuksen asettaminen on merkityksellistä myös perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussääntelyn kannalta.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään pitänyt perustuslain kannalta hyväksyttävänä säätää kansalaisuusvaatimus eräisiin virkoihin, joihin sisältyy merkittävää julkisen vallan käyttöä. Valiokunnan kannanotot ovat koskeneet mm. tuomareita, poliiseja ja rajavartijoita (esim. PeVL 38/2013 vp, s. 3/I, PeVL 19/2005 vp, s. 3; PeVL 28/2004 vp, s. 3; PeVL 13/1999 vp, s. 3/II). Valiokunta on lisäksi perustellut puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen upseereille asetettua kansalaisuusvaatimusta kansakunnan yleisen turvallisuuden kannalta (PeVL 31/2008 vp, s. 2/II). Valiokunnan tulkintakäytännössä esillä olleiden seikkojen lisäksi voidaan kansalaisuusvaatimus hyväksyttävästi asettaa valtionhallinnon keskeisiin johtaviin virkoihin sekä tehtäviin, joissa toimitaan lähellä valtion johtoa. Nämä lähtökohdat heijastuvat jo nykyisenkin valtion virkamieslain 7 §:n luettelossa.

Lakiehdotuksen 7 §:n luettelo ehdotetaan ajantasaistettavaksi ja myös laajennettavaksi. Osaan laajennuksista on osoitettavissa perusteena esimerkiksi valmiuteen ja varautumiseen olennaisesti liittyvät, kansalliseen turvallisuuteen palautuvat tehtävät, tai tehtävät, joissa on pääsy kansallisen turvallisuuden kannalta keskeisiin tietoihin. Luettelon arvioinnissa on otettava huomioon mm. se, että virkaan sisältyvä merkittävä julkisen vallan käyttö ei sinällään muodosta automaattista perustetta kansalaisuusvaatimuksen asettamiselle, sekä se, että esitykseen sisältyvällä turvallisuusselvityslain muutoksella voidaan aikaisempaa perusteellisemmin selvittää virkamiesten ulkomaansidonnaisuuksia, ja näin välttää kategoristen kansalaisuusvaatimusten asettamista. Ehdotettu uusi virkamieslain 8 c §:n 1 momentti osaltaan vielä korostaa viranomaisen velvollisuutta ottaa nimitysharkinnassa huomioon tehtävien asianmukaista hoitoa vaarantavat sidonnaisuudet.

Esityksen valmistelussa oikeusministeriö on korostanut sitä, että kansalaisuusvaatimuksen asettaminen edellyttää erityistä perustetta ja että esityksen perusteluissa on selvitettävä virka- tai tehtäväkohtaisesti ne syyt, joihin kansalaisuusvaatimuksen asettaminen perustuu.